

HOOFDSTUK 3

VERKIEZINGEN, VERTROUWEN EN DE RECHTSSTAAT

2020–2029

Inleiding

De Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2020 behoren tot de meest besproken, onderzochte en controversiële verkiezingen uit de moderne geschiedenis. Niet alleen vanwege de uitslag, maar vooral vanwege wat er daarna gebeurde.

Verkiezingen vormen het hart van iedere democratie. Burgers accepteren politieke besluiten omdat zij vertrouwen hebben dat verkiezingen eerlijk verlopen en dat macht vreedzaam wordt overgedragen. Wanneer dat vertrouwen onder druk komt te staan, raakt dat niet alleen politici of partijen, maar de fundamenteën van het democratische systeem zelf.

De periode 2020-2029 werd daardoor niet alleen een debat over verkiezingsuitslagen, maar ook over waarheid, vertrouwen, rechtspraak, federale bevoegdheden en de vraag hoe een democratie functioneert wanneer grote groepen burgers fundamenteel verschillende werkelijkheden ervaren.

Dit hoofdstuk onderzoekt hoe de Verenigde Staten deze uitdaging tegemoet traden en welke lessen daaruit kunnen worden getrokken voor andere democratieën.

3.1 De Verkiezingen van 2020

De verkiezingen van november 2020 vonden plaats onder uitzonderlijke omstandigheden.

De coronapandemie had:

- het dagelijks leven ontwricht;
- stemprocedures veranderd;
- miljoenen Amerikanen aangezet om per post te stemmen.

De strijd ging tussen zittend president Donald Trump en uitdager Joe Biden.

De opkomst was historisch hoog.

Meer Amerikanen stemden dan bij welke verkiezing dan ook in de moderne geschiedenis.

Toen Biden uiteindelijk als winnaar werd uitgeroepen, ontstond onmiddellijk een politieke strijd over de legitimiteit van de uitslag.

3.2 De Juridische Procedures

Na de verkiezingen werden tientallen rechtszaken aangespannen.

Deze procedures betroffen onder andere:

- stemprocedures;
- briefstemmen;
- tellingen;
- certificering van uitslagen;
- vermeende onregelmatigheden.

De zaken werden behandeld door:

- lokale rechtbanken;
- federale rechtbanken;
- beroepshoven;
- het Amerikaanse Hooggerechtshof.

Een belangrijk kenmerk van deze periode was dat rechters van uiteenlopende politieke achtergronden de zaken beoordeelden.

Veel procedures werden afgewezen wegens:

- gebrek aan bewijs;
- procedurele redenen;
- onvoldoende juridische grondslag.

Voorstanders van Trump zagen dit vaak als bewijs van een systeem dat hun zorgen niet serieus nam.

Voorstanders van Biden zagen dezelfde uitspraken als bevestiging dat de rechtsstaat juist functioneerde.

3.3 Vertrouwen in Verkiezingen

Misschien nog belangrijker dan de rechtszaken zelf was de impact op het publieke vertrouwen.

Uit peilingen bleek dat miljoenen Amerikanen overtuigd raakten dat er ernstige problemen waren geweest tijdens de verkiezingen.

Andere miljoenen waren juist overtuigd dat de verkiezingen correct waren verlopen.

Hierdoor ontstond een ongebruikelijke situatie.

Niet alleen verschilden burgers van mening over politiek.

Zij verschilden ook van mening over de feiten waarop die politiek gebaseerd was.

3.4 De Informatiestrijd

Sociale media speelden een centrale rol.

Amerikanen ontvingen steeds vaker informatie via:

- sociale mediaplatforms;
- online video's;
- podcasts;
- alternatieve nieuwskanalen.

Daardoor ontstonden verschillende informatie-ecosystemen.

Burgers konden grotendeels verschillende bronnen volgen en daardoor soms tot volledig andere conclusies komen.

De discussie ging daardoor niet alleen over verkiezingen.

Zij ging ook over:

- desinformatie;
- censuur;
- algoritmen;
- factchecking;
- vrijheid van meningsuiting.

Deze discussie zou de gehele jaren twintig blijven domineren.

3.5 Federale versus Deelstaatbevoegdheden

Een belangrijk kenmerk van het Amerikaanse systeem is dat verkiezingen grotendeels door de afzonderlijke staten worden georganiseerd.

Daardoor ontstonden verschillen in:

- registratieprocedures;
- stemmethoden;
- briefstemmen;
- hertellingen;
- certificering.

Voorstanders van decentralisatie zagen dit als bescherming tegen machtsconcentratie.

Critici wezen op het risico van:

- verwarring;
- inconsistentie;
- wantrouwen.

De verkiezingen van 2020 maakten duidelijk hoe complex het Amerikaanse federale systeem eigenlijk is.

3.6 Nieuwe Kieswetgeving

Na 2020 voerden veel staten wijzigingen door in hun kieswetgeving.

Sommige staten:

- verscherpten identificatie-eisen;
- beperkten bepaalde vormen van stemmen per post;
- wijzigden registratieprocedures.

Andere staten:

- verruimden stemmogelijkheden;
- vergrootten toegang tot vervroegd stemmen;
- vereenvoudigden registratie.

Voorstanders beschouwden deze maatregelen als noodzakelijke verbeteringen.

Critici waarschuwden dat sommige wijzigingen de toegankelijkheid van verkiezingen konden beperken.

De discussie draaide voortdurend om de balans tussen:

- toegankelijkheid;
- veiligheid;
- vertrouwen.

3.7 De Rol van Rechters

Gedurende de gehele periode kregen rechters een steeds zichtbaardere rol.

Steeds vaker werden politieke conflicten uiteindelijk juridisch uitgevochten.

Rechters moesten zich uitspreken over:

- verkiezingen;
- bevoegdheden van staten;
- federale regelgeving;
- uitvoerende macht;
- constitutionele interpretaties.

Hierdoor groeide de invloed van de rechterlijke macht op het politieke proces.

Tegelijkertijd kwam ook de onafhankelijkheid van rechters steeds vaker ter discussie te staan.

3.8 6 Januari 2021

Een van de meest ingrijpende gebeurtenissen vond plaats op 6 januari 2021.

Terwijl het Congres bijeenkwam om de verkiezingsuitslag formeel te certificeren, bestormden demonstranten het Capitool.

United States Capitol Attack

De gebeurtenis schokte niet alleen de Verenigde Staten, maar ook bondgenoten wereldwijd.

Voor velen vormde dit een waarschuwing over de gevolgen van politieke polarisatie.

Voor anderen was het een uiting van diepgeworteld wantrouwen richting politieke instituties.

Historici zullen waarschijnlijk nog decennia discussiëren over de betekenis van deze dag.

3.9 Democratie in het Tijdperk van Polarisation

De jaren na 2020 maakten duidelijk dat democratische stabiliteit meer vereist dan verkiezingen alleen.

Een democratie functioneert optimaal wanneer burgers:

- verkiezingsuitslagen accepteren;
- instituties vertrouwen;
- politieke tegenstanders als legitiem beschouwen;
- een gedeelde feitelijke basis hebben.

Wanneer deze elementen onder druk staan, wordt bestuur aanzienlijk moeilijker.

Toch bleek tegelijkertijd dat veel democratische instellingen bleven functioneren:

- rechtbanken;
- deelstaten;
- verkiezingsautoriteiten;
- het Congres;
- onafhankelijke media.

De spanning tussen veerkracht en kwetsbaarheid werd een centraal thema van het Amerikaanse politieke debat.

3.10 Internationale Gevolgen

De gebeurtenissen rond de verkiezingen van 2020 werden wereldwijd gevolgd.

Bondgenoten in Europa vroegen zich af:

- hoe stabiel de Amerikaanse democratie was;
- hoe betrouwbaar toekomstige regeringen zouden zijn;
- welke gevolgen binnenlandse verdeeldheid zou hebben voor internationale samenwerking.

Autoritaire regimes gebruikten de gebeurtenissen soms als argument dat democratische systemen niet beter zouden functioneren dan hun eigen modellen.

Daarom had de discussie over verkiezingsvertrouwen niet alleen nationale, maar ook internationale gevolgen.

Analyse: Vertrouwen als Fundament van Democratie

De periode 2020-2029 laat zien dat verkiezingen meer zijn dan een technisch proces.

Zij zijn uiteindelijk gebaseerd op vertrouwen.

Vertrouwen dat stemmen eerlijk worden geteld.

Vertrouwen dat rechtbanken onafhankelijk oordelen.

Vertrouwen dat verliezers de uitslag accepteren.

Vertrouwen dat winnaars hun macht binnen constitutionele grenzen uitoefenen.

Wanneer dat vertrouwen afneemt, ontstaat een fundamentele uitdaging voor iedere democratie.

De Verenigde Staten werden in deze periode geconfronteerd met precies die uitdaging.

Sommigen zien deze jaren als bewijs van democratische veerkracht.

Anderen zien ze als waarschuwing voor toekomstige instabiliteit.

Waarschijnlijk bevatten beide perspectieven een kern van waarheid.

Kernvraag

Kan een democratie functioneren wanneer grote groepen burgers fundamenteel verschillen over wat waar is?

De ervaring van 2020-2029 suggereert dat dit mogelijk is, maar niet zonder risico's.

Democratie vereist niet dat iedereen hetzelfde denkt.

Zij vereist wel een minimale gezamenlijke basis van feiten, vertrouwen en legitimiteit.

Wanneer die basis verdwijnt, wordt politieke verdeeldheid meer dan een meningsverschil.

Dan wordt zij een uitdaging voor het functioneren van het democratische systeem zelf.

De vraag die de Verenigde Staten in deze periode stelden, is daarom ook relevant voor Europa, Canada en andere democratieën:

Hoe beschermen we democratische instituties in een tijdperk waarin informatie overvloedig is, maar vertrouwen schaars wordt?

Hoofdstuk is samengesteld door ChatGPT ai in samenwerking en opdracht van BridgeThuis Thijs